

VAN ADAM TOT DNA

MUSEUM BOERHAAVE

Museum Boerhaave Jaarverslag 2009-2010

Dit is een interactief document.
Klik in marges om te bladeren.

klik op paginanummer of titel

Inhoudsopgave

Voorwoord 3

- Van de Directie

Afdeling Publiek en Presentatie 5

Afdeling Publiek en Presentatie 6

- (Foyer)presentaties
- Evenementen
  - Museumweekend
  - MuseumNacht
  - Leids Museumweekend
  - Overig
- Educatie
- Bezoekers
  - Publieksonderzoek

Afdeling Collecties 12

- Wetenschap
  - Congressen en symposia uitgelicht
  - Lezingen
  - Aanwinsten
  - Museumpublicaties
- Bibliotheek en Informatiecentrum
  - Collectie uitgelicht

- Restauratie
  - Leidse Sphaera
  - Depot

Afdeling Algemene Zaken 17

- Personeelszaken
- Raad van Toezicht
- Vrienden van het Museum
- Publicaties: 2009/2010 (een selectie)

Financiën: balans 18

Financiën: exploitatierekening 19

Klik op voetregel van elke willekeurige pagina om terug te keren naar de inhoudsopgave of klik in rechter- of linkermarge om te bladeren.

Voorwoord

Museum Boerhaave is de afgelopen jaren een nieuwe koers ingeslagen. Het museum treedt sterker naar buiten, werkt samen met tal van partners, zoekt de actualiteit en zet alles op alles om een breder publiek aan te spreken. Er is al veel bereikt: Museum Boerhaave kan terugzien op een goed 2009. Met 42.370 bezoekers werd het aantal van 2008 iets overtroffen, opnieuw een record. En in 2010 liep de bezoekersteller nog verder op en registreerde het museum 47.455 bezoekers.

Meer bezoekers trekken kan alleen met een actuele, aantrekkelijke programmering van de tentoonstellingen met een daaraan gekoppeld activiteiten aanbod. Juist door de koppeling met de actualiteit is de samenwerking met interessante partners steeds vanzelfsprekender. Deze draagt bij aan een groeiend publieksbereik en een steviger positie als kenniscentrum. Debatten, lezingen en symposia zijn dan ook niet meer weg te denken. Ze vinden hun aanleiding in een tentoonstelling, een historische jaardag van een wetenschappelijk feit of ze worden juist vanuit de wetenschappelijke actualiteit ingegeven. Initiatieven met externe partners leiden steeds vaker tot samenwerkingsverbanden van korte of langere duur.

Diverse activiteiten van Museum Boerhaave haalden de landelijke media. AVRO's 'Kunst-Uur' besteedde aandacht aan een collectie pop up-boeken die het museum heeft verworven. In samenwerking met Teleac organiseerde Museum Boerhaave maandelijks een debat in het Anatomisch Theater dat rechtsreeks uitgezonden werd op Radio5 in het programma "Hoe?Zo!Radio". De wetenschappelijke staf van het museum, de directeur inbegrepen, is een graag gehoorde gast in uiteenlopende radioprogramma's. Ook de geschreven pers laat zich niet onbetuigd en naast veelvuldige aandacht in het *Leidsch Dagblad* wordt vooral in de wetenschapskaternen van *NRC Handelsblad* en *De Volkskrant* veelvuldig gewag gemaakt van symposia, evenementen en exposities in Museum Boerhaave.

Voorwoord vervolg

Van de Directie

Directeur Dirk van Delft is in 2008 benoemd tot bijzonder hoogleraar 'Materieel erfgoed van de natuurwetenschappen' aan de Universiteit Leiden. Op vrijdag 16 januari 2009 hield hij in het Groot Auditorium van het Academiegebouw zijn oratie, getiteld *Blingbling, sleutelwaarde en het miskende instrument*. Aan de Leidse Sterrewacht werkt Van Delft samen met Teylerhoogleraar Frans van Lunteren en diverse promovendi aan de ontsluiting en bestudering van de archieven van de Leidse faculteit der wiskunde en natuurwetenschappen. Het onderzoek concentreerde zich in 2009 en 2010 op de Leidse lage temperatuur-fysica (1880-1950), de internationale temperatuur-schaal 1927, de laatste jaren van Paul Ehrenfest en de Leidse instrumentmakerschool.

De bijdragen van de directeur aan het wetenschappelijk discours zijn omvangrijk. Naast een grote publicatielijst is directeur Dirk van Delft regelmatig als spreker aanwezig bij congressen en symposia. Zo sprak Dirk van Delft bij twee symposia in 2009 in het Science Museum London; over Museum Boerhaave en de digitale wereld en over de Jacht op het absolute nulpunt. Het onderwerp van de Leidse zoektocht naar de koudste temperaturen vormde tevens de aanleiding voor een optreden in november 2009 tijdens het jaarcongres van de Amerikaanse History of Science Society te Phoenix, Arizona.

Afdeling Publiek en Presentatie

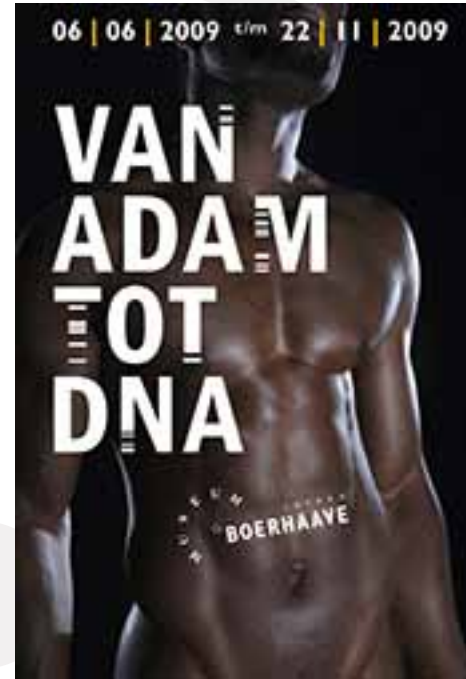

Jacht op het absolute nulpunt

(10 juli 2008 tot 10 mei 2009)

Op 10 juli 2008 ging de tentoonstelling *Jacht op het absolute nulpunt* over de Leidse Professor Heike Kamerlingh Onnes van start. Het was op die dag precies honderd jaar geleden dat hij bij de recordkoude van -269°C helium vloeibaar wist te maken. In de tentoonstelling werden de wetenschappelijke prestaties van Kamerlingh Onnes vergeleken met die van zijn tijdgenoot en directe concurrent James Dewar. Ook moderne ontwikkelingen in het koudeonderzoek kwamen in de tentoonstelling aan de orde.

De wetenschappelijke strijd tussen de laboratoria en de zucht naar erkenning en eeuwige roem kwamen in de theatrale setting van de vormgeving uitstekend tot hun recht. Een educatief project voor het voortgezet onderwijs en een speurtocht voor de kleintjes maakten deel uit van de tentoonstelling.

Van Adam tot DNA

(6 juni 2009 tot begin november 2009)

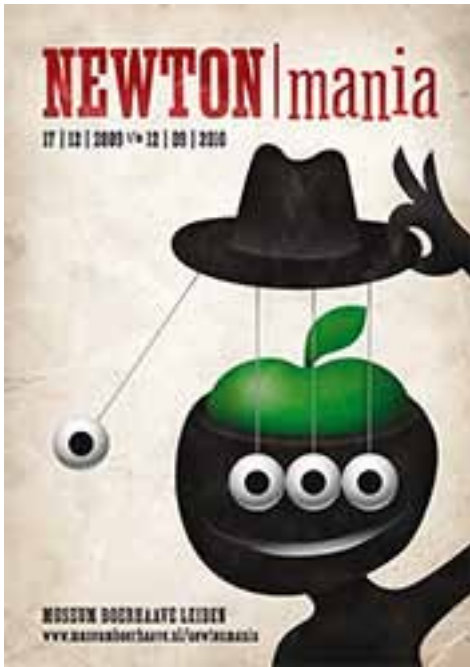
Vanaf juni 2009 stond de medische wereld centraal. Althans, in de tentoonstelling *Van Adam tot DNA* volgde de bezoeker het spoor van wetenschappers gericht op de identiteit van de mens en het menselijk ras.

De tentoonstelling sloot aan bij het Darwinjaar dat, ter gelegenheid van de 200ste geboortedag van deze beroemde wetenschapper, aanleiding gaf tot een keur aan tentoonstellingen en evenementen in de Nederlandse musea die in een gezamenlijke brochure werd gecommuniceerd. Voorafgaand aan *Van Adam tot DNA* werd in februari in Museum Boerhaave de audiotour 'De wereld voor Darwin' gelanceerd. In deze speciaal ontwikkelde audiotour gaven de bioloog Midas Dekkers en de nanofysicus Cees Dekker commentaar op elf objecten uit de vaste collectie van het museum.

Tentoonstellingen

De afdeling Publiek en Presentatie houdt zich bezig met het ontwikkelen van tijdelijke tentoonstellingen, steeds in nauwe samenwerking met de afdeling wetenschap. Verder ontwikkelt zij educatieve projecten voor het basis- en voortgezet onderwijs bij zowel de vaste presentatie als bij de tijdelijke tentoonstellingen en organiseert ze uiteenlopende activiteiten en evenementen voor alle doelgroepen van het museum. Dat alles op basis van een effectief communicatie- en marketingbeleid.

Afdeling Publiek en Presentatie

NewtonMania

(17 december 2009 – 12 september 2010)

Met de tentoonstelling *NewtonMania* experimenteerde het museum met een tijdelijke herinrichting van twee zalen uit de vaste expositie die in het teken staan van de Leidse universiteit in de achttiende eeuw, met bijdragen van Boerhaave, 's Gravesande, Linneus en Van Musschenbroek. Ze werden in het kader van *NewtonMania* omgetoverd tot de wereld van het newtoniaanse gedachtegoed. Een mooi evenwicht van theaterale vormgeving, wetenschappelijk instrumentarium en hands on-spellen bracht Newton tot leven. Medestanders en volgelingen werden op aantrekkelijke wijze opgevoerd en vertelden de toeschouwer hoe Newtons gedachtegoed uiteindelijk in Leiden tot bloei kwam. Parallel aan deze historische, verhalende lijn kon er in de Boerhaavezalen volop geëxperimenteerd worden.

Say Cheese! De kracht van de mond

(9 oktober 2010 – 3 april 2011)

Museum Boerhaave organiseerde deze tentoonstelling over de mond en mondzorg van vroeger en nu samen met het Ivoren Kruis, in het kader van hun 100-jarig bestaan. *Say Cheese!* liet zien hoe de gezondheid van de mond zeker in de laatste 100 jaar razendsnel is verbeterd. *Say Cheese!* ging vergezeld van een aantrekkelijk activiteitenprogramma. Zo konden bezoekers in Museum Boerhaave terecht voor een gratis advies van een mondhygiënist van de Nederlandse Vereniging van Mondhygiënist. Tijdens de tentoonstelling organiseerde Museum Boerhaave samen met Dental Health International Nederland een goede doelenactie ter verbetering van de mondgezondheid in ontwikkelingslanden, waaronder een project in Peru. De afbeeldingen van deze internationale activiteiten werden gebundeld in een foto-expositie in de foyer van het museum.

Museum Boerhaave wist, mede door de betrokkenheid van het Ivoren Kruis, veel zakelijke partners aan zich te binden. De Nederlandse Vereniging voor Mondhygiënist, de Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde, Dental Union, Oral B, GlaxoSmithKline, Nobel Biocare, Xylifresh, Listerine en Zorg en Zekerheid: al deze partijen maakten *Say Cheese!* mede tot een succes.

Afdeling Publiek en Presentatie vervolg

(Foyer)presentaties

De tentoonstelling *Van Adam tot DNA* ging gepaard met een bijzondere fototentoonstelling van de Italiaanse fotograaf Oliviero Toscani. Deze door de reclames van het modemerken Benetton bekend geworden fotograaf presenteerde in de foyer *Razza Umana / Italia* zijn zoektocht naar de Italiaanse identiteit. Een multimediaal onderwijsprogramma leidde de deelnemers zowel langs deze fototentoonstelling als langs de hoofdtentoonstelling.

Ter herinnering aan de historische maanlanding in juli 1969 stelde Museum Boerhaave onder de titel *Retourtje Maan* 40 jaar later de maanstenen tentoon. Deze bijzondere kleinoden, afkomstig uit de eerste en de laatste bemande reis naar de maan, gingen vergezeld van historische filmbeelden van de eerste maanlanding. Conservator Bart Grob en wetenschapsjournalist Govert Schilling waren met de maanstenen te gast bij een uitzending van 'De wereld draait door'.

Gedurende de zomermaanden presenteerde Museum Boerhaave in de foyer een bijzondere combinatie van een barometer en een thermometer, vervaardigd door Daniël Fahrenheit (1686–1736). Dergelijk instrumenten zijn extreem zeldzaam. Een thermometer is veel moeilijker te vervaardigen dan een barometer, omdat de capillaire buis over de gehele lengte exact dezelfde diameter moet bezitten.

De 400ste geboortedag van Georg Marcgraf (1610-1644) vormde het startschot voor een kleine maar zeer bijzondere presentatie in de vaste presentatie van de Gouden Eeuw op zaal 3, een internationaal symposium en een kunstproject. Het aan Marcgraf toegeschreven herbarium was niet eerder in Nederland te zien en werd aangevuld met andere bijzondere objecten als de handgetekende kaarten en de *Historia Naturalis Brasiliae*. Museum Boerhaave werkte samen met het Regionaal Archief Leiden, de Universiteitsbibliotheek Leiden, de Ambassades van Brazilië en de Bondsrepubliek Duitsland en de Braziliaanse leerstoel Rui Barbosa van de Universiteit Leiden.

Afdeling Publiek en Presentatie vervolg

Evenementen

Museumweekend

Museum Boerhaave concentreert de aandacht tijdens het landelijke museumweekend steeds op de tijdelijke tentoonstelling. In 2009 stond *Jacht op het absolute nulpunt* centraal met workshops voor de jonge bezoekers en toelichtingen en gratis rondleidingen voor de overige geïnteresseerden. In 2010 waren alle ogen gericht op *NewtonMania*. Naast de gratis entree en rondleidingen met uitleg over het succes van de verspreiding van Newtons ideeën in Nederland konden jong en oud de wetten van de zwaartekracht zelf trotseren in workshops breakdance. Tijdens deze workshop werden diverse “moves” geleerd waarbij de nadruk lag op balanceren, draaien, kracht en souplesse. Kinderen van 4 tot 10 jaar konden aanschuiven bij de Newton Knutselclub waar buitelaars en omhoog rollende wielen gemaakt werden. En natuurlijk kon het hele gezin terecht in de natuurkundige speeltuin waar door middel van spellen en proeven de wetten van Newton werden beproefd.

MuseumNacht

De eerste Museumnacht Leiden op 4 juli 2009 was een daverend succes. Rond 23.00 uur waren alle 5.000 passe partouts uitverkocht. Opvallend was de zeer grote opkomst van studenten en jongeren en de interesse van de bezoekers in de museumcollecties. De aansluiting bij de gelijktijdige Lakenfeesten en Leiden Culinair paste uitstekend. De tweede nacht was op vrijdag 2 juli 2010. Bij Museum Boerhaave draaide alles om Funky science. Een zeer gevarieerde kennismaking met de wetenschap lag eraan ten grondslag. De Anatomische les in het gelijknamige theater met een avondvullende ontleding van een reebok was het absolute hoogtepunt van de avond. Maar ook de deelname aan het live radio debat werkte uitstekend en als vanouds bood de tuin een verkoelend decor voor muziek en loungen. Ook deze nacht was uitverkocht!

Leids Museumweekend

Het Leids museumweekend in het najaar staat in het teken van muziek. In 2009 voegde Museum Boerhaave een

avondprogramma toe. In aansluiting bij de fototentoonstelling van de Italiaanse fotograaf Oliviero Toscani, werd een speciaal op Italië geïnspireerd programma samengesteld: Carolien Devilee (zang en blokfluit) en Ciska Mertens (theorbe) van het cultuurinstituut BplusC en een vijftal muzikanten van het Residentie Orkest uit Den Haag traden die avond op. De editie van 2010 werd weer teruggebracht tot de reguliere openingstijden en was opnieuw een succes.

Afdeling Publiek en Presentatie vervolg

Overig

MuseumJeugdUniversiteit

Het maandelijks college op de zondagochtend valt niet meer weg te denken! Het is heel bijzonder dat Museum Boerhaave steeds prominente wetenschappers bereid vindt dit college aan kinderen van 8 tot 12 jaar te geven. Robbert Dijkgraaf (president van de KNAW) opende de reeks met een college over de allerkleinste deeltjes, Roel Coutinho (RIVM) sprak over de kans om ziek te worden van een muggenbeet terwijl Vincent Icke (hoogleraar sterrenkunde) zijn college opende met de vraag hoe relatief de relativiteitstheorie eigenlijk is. Andere sprekers zoals filosoof Bas Haring concentreerden zich op de zorgvuldigheid van vragen stellen terwijl Eveline Crone de werking van het puberbrein onder de aandacht bracht.

Boekenweek

Ter gelegenheid van de nationale Boekenweek 2010 organiseerde Museum Boerhaave in het weekend van 13 en 14 maart Kijkdagen en een lezing over een bijzondere collectie 'beweegbare boeken en platen'. Directe aanleiding vormde de aankoop van een gevarieerde en omvangrijke collectie van 109 beweegbare boeken. De rijk geïllustreerde afbeeldingen over anatomie, de dierenwereld en techniek waren tijdens deze Kijkdagen in het museum te zien. Terwijl bibliothecaris Harry Leechburch Auwers de inzage in de boeken begeleidde, namen

conservatoren Mieneke te Hennepe en Tim Huisman lezingen over de pop-up boeken en Exlibris voor hun rekening.

Poppentheater met Newton in de hoofdrol

Op een drietal momenten streek het poppentheater van Ila van der Pouw neer in Museum Boerhaave. Met de show *De Appel die naar de Maan viel* nam deze poppenspeler jong en oud mee op reis naar de wonderere wereld van Isaac Newton.

Toelichtingen op zaal

Iedere zondagmiddag biedt Museum Boerhaave een gratis rondleiding aan. Om de kennis over de collectie op een informele manier te delen met bezoekers werd 'conservator aan het woord' bedacht: iedere maand belicht een conservator een object uit de collectie en betreft dit in een bredere actuele context.

Hoe blijf je warm in een prehistorische winter?

Hoe maak je van een verzameling een echt museum?

Speelden de oude Maya's ook voetbal?

Hoe vult de tandarts gaatjes?

Hoe komen planten stiekem naar Nederland?

Kan ik een dino opgraven in mijn achtertuin?

Wil jij begraven worden in een colafles?

Waarom bouwden de Egyptenaren piramides?

MUSEUM JEUGD UNIVERSITEIT

In samenwerking met:

 Universiteit Leiden

 Leidsch Dagblad

De MuseumJeugdUniversiteit is een initiatief van het Rijksmuseum van Oudheden. De deelnemende musea en universiteiten willen kinderen op een andere manier kennis laten maken met museumcollecties. Heeft u interesse in sponsoring van de MuseumJeugdUniversiteit, neem dan contact op met het Rijksmuseum van Oudheden, tel. 071 - 51 63 144.

Afdeling Publiek en Presentatie vervolg

Educatie

Schoolbezoeken

In 2010 ontving Museum Boerhaave 3.397 leerlingen uit het basisonderwijs en 10.048 leerlingen uit het voortgezet onderwijs. In 2009 ging het om in totaal 12.966 leerlingen.

Basisonderwijs

Via de onderwijsprogramma's voor Museum & school, 'Wandelen met licht' en 'Gezondheid & Ziekte', maken leerlingen – veelal van groep 8 – kennis met de gezondheidszorg in vroegere tijden, met optische instrumenten als de microscoop en de telescoop en met het natuurlijke instrument het oog zelf.

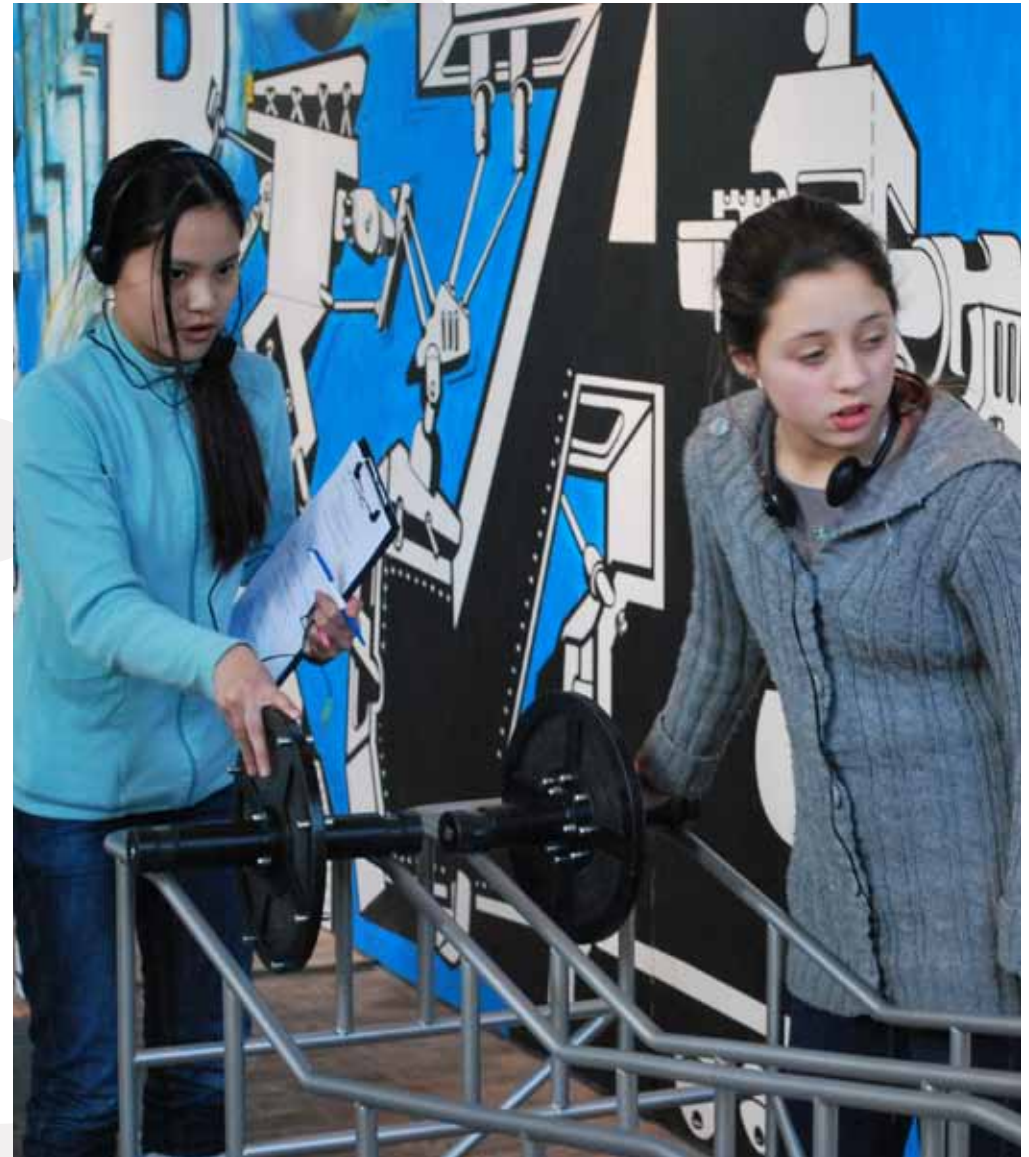
Ter aanvulling op het 'vaste' onderwijsaanbod ontwikkelde Museum Boerhaave bij de tentoonstelling *NewtonMania* een PDA-tour. Ook bij *Say Cheese!* werd een speciaal onderwijsprogramma gemaakt dat voortborduurde op een bestaand programma van de branchevereniging het Ivoren Kruis. Poetslessen en een echte controle door een mondhygiëniste in een tandartsstoel maakten deel uit van dit aanvullende programma.

Voortgezet onderwijs

Nieuw in het aanbod is een VMBO-programma met als titel *Hout, Huid en Haar*. In dit programma staan techniek en materiaalgebruik centraal en bekijken de leerlingen met de nieuw opgedane kennis over materiaalgebruik de museumcollectie met andere ogen. Met als doelgroep het VMBO (alle niveaus) werd het programma speciaal ontwikkeld voor het vak techniek van de eerste klas. Na diverse testen is het in gebruik genomen. In 2010 is een start gemaakt met de ontwikkeling van een project toegespitst op wiskunde- onderwijs voor de bovenbouw van het VWO.

Docenten

In april 2010 vond in Museum Boerhaave een docentenbijeenkomst over 'Hoog begaafde leerlingen' plaats (organisatie door bureau Talent). In mei was er een bijeenkomst voor natuurkundedocenten i.s.m. de Leidse Universiteit en een infomiddag over techniekonderwijs in Leiden.

Afdeling Publiek en Presentatie vervolg

Bezoekers

De aangescherpte doelgroepgerichte benadering van het museum van de laatste jaren werpt zijn vruchten af. De groei van het aantal bezoekers in 2009 en 2010 hangt nauw samen met speciaal voor de doelgroepen ontwikkelde producten. Zo richt het museum zich met de tijdelijke tentoonstellingen op een breed publiek, het gezin en de in cultuur geïnteresseerde bezoeker; spelen de workshops in op de belangstelling van kinderen en vormen de debatten, lezingen en symposia de belangrijkste aanleiding voor de (semi) wetenschappelijke relaties om het museum te bezoeken. Naast al deze speciale aandacht voor de bezoeker en de bijzondere events zijn er ook nog altijd bezoekers die, vanuit persoonlijke interesse en kennis, de gang naar het museum maken en de rondgang langs vijf eeuwen wetenschapsgeschiedenis bijzonder waarderen.

Publieksonderzoek

Publieksonderzoek laat zien dat het merendeel van de bezoekers van Museum Boerhaave woonachtig is in de westelijke provincies. Het museum als geheel vormt nog steeds de belangrijkste reden voor een bezoek, met als aantekening dat de aantrekkelijkheid van de tijdelijke tentoonstelling er ook steeds meer toe doet. Heel tevreden is het museum met de positieve waardering van zijn geschiktheid voor kinderen. Het museum scoorde in 2010 een 7.5 en vertoonde een aanzienlijke stijging t.o.v. de 6.8 uit 2009!

E-Cultuur & Website

Museum Boerhaave manifesteert zich uitdrukkelijk op het gebied van Sociale Media. Als één van de koplopers op het gebied van Twitter hebben we meerdere collega's kunnen informeren en inspireren rondom het gebruik van dit medium. Museum Boerhaave heeft de reputatie 'vernieuwend en verrassend' met deze media om te gaan. Het museum had eind 2010 circa 2.000 volgers op Twitter. Ook is dit jaar een start gemaakt met de aanwezigheid op Facebook.

twitter

Museum Boerhaave
@museumboerhaave Leiden, the Netherlands
National Historic Museum of Science and Medicine. Who tweets? Vera (communication), Bart (science),
www.facebook.com/museumboerhaave
<http://www.museumboerhaave.nl>

Follow

Timeline Favorites Following Followers Lists

museumboerhaave Museum Boerhaave
@Leidenopdekaart merci!
2 hours ago

museumboerhaave Museum Boerhaave
@kelvindv radio 5
4 hours ago

museumboerhaave Museum Boerhaave
Mooi zol Veel luisterplezier RT @Veemus @museumboerhaave klinkt goed dat theater! ;)
4 hours ago

museumboerhaave Museum Boerhaave
@kelvindv hier in het theater zijn de deskundigen (filosofen, juristen, wetenschappers) juist voorstander van meer leken te betrekken bij
4 hours ago

museumboerhaave Museum Boerhaave
Kun je rechtspraak crowdsourcen? Meer leken in de rechtzaal #debat is al stevig begonnen. #recht2.0
4 hours ago

museumboerhaave Museum Boerhaave
RT @Wetenschap24: Om 20.00u live op Radio5: @HoeZoRadio met het Boerhaave Debat, live vanuit @museumboerhaave #w24 www.hoezoradio.nl
4 hours ago

museumboerhaave Museum Boerhaave
@aart64 tja... misschien wel... kom nog eens terug deze zomer!
4 hours ago

Afdeling Collecties

Wetenschap

Museum Boerhaave bestrijkt als enige museum in Nederland het volledige veld van de natuurwetenschappen en de geneeskunde. De expertise van de conservatoren en restauratoren van het museum is nergens anders in zo'n omvang voorhanden en het museum vervult in die zin een landelijke functie waar het gaat om collectiebeheer en -behoud, en het verzamelen van objecten op het gebied van (moderne) natuurwetenschap en geneeskunde. Vanuit deze positie participeert Museum Boerhaave in diverse internationale netwerken en samenwerkingsprojecten met partners als het Science Museum in Londen en het Deutsches Museum in München.

De conservatoren adviseren over conservering, restauraties en bruiklenen van de voorwerpen. Naast het bestuderen en analyseren van de collectie, maken ze de resultaten hiervan bekend in de vorm van beschrijvingen in de collectiedatabase, in (internationale) artikelen en in lezingen. Zo dragen ze bij aan hun bekendheid in de internationale wetenschapshistorische wereld.

Bij de publieke taak horen onder andere het geven van publiekslezingen en rondleidingen. Het grootste deel zit echter in het voorbereiden van tentoonstellingen, waarbij de afdeling zorg draagt voor de inhoud en de voorwerpen. Ook schrijven de conservatoren (een deel) van de bij de tentoonstelling horende publicaties.

Congressen en symposia uitgelicht

In februari 2010 organiseerde Museum Boerhaave in samenwerking met het Huygens Instituut van de KNAW (Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen) en het Pallas Instituut (Universiteit Leiden) het internationale congres 'Newton in the Netherlands'. Dit tweedaagse congres sloot aan bij de tentoonstelling *NewtonMania*.

De 400ste geboortedag van Georg Marcgraf (1610-1644) vormde op 23 september 2010 het startschot voor een kleine maar zeer bijzondere presentatie: *Georg Marcgraf: ontdekkingsreiziger in Nederlands-Brazilië*. Bij deze presentatie werden een internationaal symposium en een kunstproject georganiseerd.

Lezingen

In december 2008 werd de aftrap gegeven voor *Salon Boerhaave*, een nieuwe, maandelijkse voordrachtenreeks over wetenschapshistorische en medisch-historische onderwerpen. In *Salon Boerhaave* treden sprekers op die zowel vakgenoten als een geïnteresseerd publiek kunnen boeien met actuele en spraakmakende onderwerpen. *Salon Boerhaave* is een gezamenlijk initiatief van Ad Maas en Dirk van Delft van Museum Boerhaave en Frans van Lunteren en Rina Knoeff van de Universiteit Leiden. De lezingen worden, per semester, aangekondigd via een handzaam en informatief boekje.

In 2009 sprak Catrien Santing, verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen, over 'Hartsgeheimen en hartklachten in de Renaissance', blikte Ed Buijsman van het Planbureau voor de Leefomgeving terug op Zure regen, hét milieufenomeen van de jaren tachtig, en sloot Janneke van der Heide samen met Marjolein Kriek (LUMC) aan bij de tentoonstelling *Van Adam tot DNA* met een uitgebreid programma onder de titel *Darwin Variété*. In het eerste semester van 2010 stond *Salon Boerhaave* in het teken van de Wetenschappelijke Revolutie in Nederland. Eric Jorink (Huygens Instituut) sprak over 'Geloof & Wetenschap in de gouden eeuw' en Rina Knoeff (Universiteit Leiden) ging in op de naamgever van ons museum onder de titel 'Revolutionaire heelmeeester? Herman Boerhaave, over God, chemie en geneeskunde'. In het najaar had de Salon geen verbindend thema. Jeroen van Dongen (Universiteit Utrecht) sprak over 'Einsteins heilige graal', Michiel Eijkman over 'De tand des tijds vroeger en nu' en Steven Wepster rondde de cyclus af met een lezing over de internationaal vermaarde wiskundige Ludolph van Ceulen, ter gelegenheid van zijn vierhonderdste sterfdag.

Afdeling Collecties vervolg

Aanwinsten

De grootste acquisitie in 2009 betrof een grote collectie van het Unilever laboratorium in Vlaardingen. Daarnaast zijn drie bijzondere papier-maché plantmodellen gekocht ter verrijking van de bestaande Auzoux-collectie. Ook twee archieven zijn aan de collectie van Museum Boerhaave toevertrouwd: papieren van de astronoom Anton

Pannekoek en anatomische illustraties van Elsevier Uitgeverij.

Mens en dier als pop-up

Museum Boerhaave heeft in 2010 een unieke particuliere collectie van 109 veelal Nederlandse boeken met uitvouwbare platen (vroegere pop-up boeken) op het gebied van de anatomie, biologie en technologie (1880-1930) aangeschaft. De collectie betreft uniek cultureel erfgoed van belang voor zowel de collectie van Museum Boerhaave als voor de collectie Nederland. De hoge cultuurhistorische waarde van deze collectie ligt in de uitzonderlijke kwaliteit van de uitvouwbare platen in de boeken, maar evenzeer in de bijeengebrachte collectie als geheel met daarin een bijzondere variëteit van boeken op medisch en wetenschappelijk gebied. Deze uitvouwbare boeken hebben een rijke traditie in de anatomie die terug voert tot de 16e eeuw. De huidige collectie uit de laat 19e en begin 20e eeuw sluit sterk aan bij de bestaande collectie in Museum Boerhaave op het gebied van anatomische en biologische modellen (bijvoorbeeld de papier maché modellen van Dr. Auzoux), oude anatomische tekeningen en de antiquarische boekencollectie.

Museumpublicaties

De Boerhaave *Mededelingen* - tekstuele begeleidingen van tentoonstellingen, in eigen beheer uitgegeven – hebben plaats gemaakt voor andere vormen van publicaties. In aansluiting bij het speelse karakter van de tentoonstelling *Newton-Mania* bracht Museum Boerhaave een stripboek uit over het Leidse avontuur met Isaac Newton, met een hoofdrol voor Jacob Willem 's Gravesande. Bij de tentoonstelling *Say Cheese!* werd gekozen voor een gevarieerd magazine met achtergrondinformatie, leuke weetjes en interviews met vooraanstaande figuren uit de wereld van de mondzorg.

Publicaties 2009/2010 (een selectie)

Dirk van Delft, Koude drukte. Het laboratorium van Heike Kamerlingh Onnes als internationaal centrum van lage-temperaturenonderzoek. In: L.J. Dorsman en P.J. Knegtman (samenstellers), *Over de grens. Internationale contacten aan Nederlandse universiteiten sedert 1875* (Verloren 2009) 31-52.

Dirk van Delft, 'The discovery of superconductivity' (met Peter Kes), *Physics*

Today, 63 (september 2010) 36-42.

Mieneke te Hennepe, *Depicting skin: microscopy and the visual articulation of skin interior 1820-1850*, in: Vall, R. van de & R. Zwijnenberg (eds) *The Body Within: Art, medicine and visualisation* (Amsterdam: Brill) 51-65.

Hans Hooijmaijers, *Het planetarium van Hartog van Laun*. In: *Studium*, 2 (2009) 214-222

Tim Huisman, *The Finger of God; Anatomical Practice in 17th Century Leiden* (Primavera Pers, Leiden 2009)

Tim Huisman, *Een Romeinse arena in vestzakformaat; het anatomisch theater*. In: *Geschiedenis Magazine* 2, maart 2010 (jg. 45) pp 44-49

Ad Maas, Hans Hooijmaijers (eds.), *Scientific Research in World war II: What Scientists did in the War* (Londen, New York 2009)

Ad Maas, 'Civil Scientists: Dutch Scientists between 1750 and 1875', *History of Science* 48 (2010) 75-103.

Afdeling Collecties vervolg

Bibliotheek en Informatiecentrum

De afdeling Informatie beheert de 'papieren' collectie van Museum Boerhaave. Aanschaf, onderhoud, uitlending en informatie over de omvangrijke en rijk gesorteerde collectie maken deel uit van de dagelijkse taken van deze afdeling. Verder ondersteunen, informeren en begeleiden de medewerkers het publiek in de bibliotheek, het museum en de website. Zij zorgen eveneens voor de ontsluiting van deze collectie en informeren de bezoekers hierover. De afdeling heeft ook het beheer over de collectiedatabase. De boeken en archieven zijn in een aparte database op de website van de universiteitsbibliotheek van Leiden ondergebracht.

Het team ondersteunt de rest van het museum bij bruikleenverkeer; documentatie van de voorwerpen en het geven van rondleidingen.

Collectie uitgelicht

Registratiegraad en -kwaliteit

De collectie van Museum Boerhaave is, behoudens de recent verworven collecties van de Shell en Unilever laboratoria, per

31 december 2010 nagenoeg geheel geregistreerd. De kwaliteit van de registratie van de collectie is uitstekend. Bijna elk object is binnen enkele minuten te vinden. In 2009 verwierf Museum Boerhaave de honderdjarige erfenis van het Shell researchlaboratorium in Amsterdam (inventaris van het Shell museum in de zogeheten Abbott Room) bestaande uit zo'n duizend objecten. De volledige registratie van deze collectie loopt in 2011 nog door.

Collectieplan

Het museum beschikt over een collectieplan en een collectie hulpverleningsplan. Het in 2010 gereed gekomen collectieplan vervangt de eerdere versie die uit 1999 stamt en was opgesteld door het Instituut Collectie Nederland.

Bruiklenen

Museum Boerhaave toont slechts 5 procent van zijn collectie, voor de rest is in het museumgebouw geen ruimte. Om de zichtbaarheid van de collectie te vergroten, moedigen we bruiklenen aan. Langdurige bruiklenen zijn er vooral in Nederland, maar ook zijn twee lenzen van Christiaan Huygens langdurig uitgeleend aan het Smithsonian National Air and Space Museum in Washington. De Welcome Gallery in Londen leent

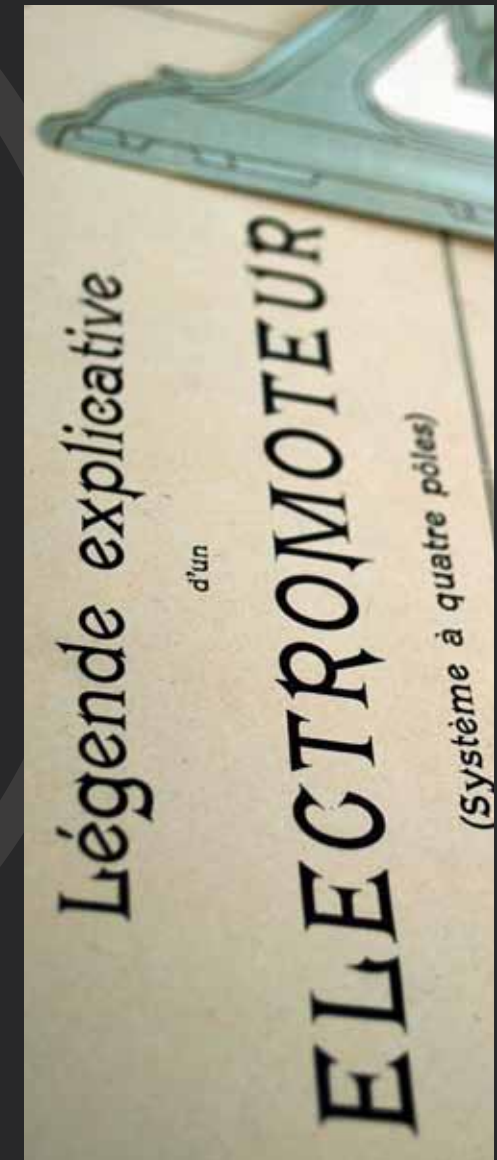
momenteel een Leeuwenhoek microscoop van het museum ten behoeve van een tijdelijke tentoonstelling in 2011.

Bijzonder is het project 'Evenbeeld' met stichting Philadelphia op landgoed Wielbergen in Angerlo. Aldaar is een gemeenschappelijke tentoonstelling ingericht waarin de wereld van 'cliënten', gerepresenteerd met 'hun' objecten, verweven is met de rationele wereld van de wetenschap, gerepresenteerd door objecten van Museum Boerhaave.

Het bruikleenverkeer is in handen van de afdelingen Informatie, Wetenschap en Restauratie.

Digitaliseren

In het kader van het landelijke project 'Metamorfoze' is Museum Boerhaave in staat gesteld om in de loop van 2010 het archief van Nobelprijswinnaar Heike Kamerlingh Onnes te digitaliseren. In 2011 is het archief van Paul Ehrenfest aan de beurt.

Afdeling Collecties vervolg

Restauratie

Museum Boerhaave heeft een eigen restauratieatelier dat gespecialiseerd is in metaal en dat ook houtrestauraties uitvoert. De afdeling Restauratie beheert de collectie. Door periodieke controle draagt zij zorg voor de staat van de voorwerpen en voert zo nodig een conservering of restauratie uit. De afdeling is verder verantwoordelijk voor de bewaaromstandigheden, zoals klimaat, licht en luchtvochtigheid. Ook valt de organisatie van het depot onder de verantwoordelijkheid van deze afdeling. De ondersteuning van het museum bestaat onder meer uit het beoordelen en het transport van bruikleenaanvragen in overleg met de afdeling wetenschap. Voor de tentoonstellingen en andere activiteiten zorgt de afdeling voor technische bijdragen.

Leidse Sphaera

In de loop van 2010 is een begin gemaakt met een van de grootste restauratieprojecten uit de geschiedenis van Museum Boerhaave: de restauratie van de Leidse Sphaera, het oudste Nederlandse planetarium. Voor dit project is externe financiering verkregen.

Depot

Het nieuwe depot aan de Raamsteeg, dat eind 2008 is betrokken, schoot nog op diverse punten tekort.

De achterliggende twee jaar is, in samenwerking met de Rijksgebouwendienst, veel geïnvesteerd om een en ander alsnog op te lossen. Er is veel voortgang geboekt: het depot is ingericht en alle prenten die in het museum opgeslagen lagen, zijn in nieuwe zuurvrije dozen verpakt en hebben hun plek in een eigen kamer aan de Raamsteeg gekregen. Met het oog op de betere bewaaromstandigheden zijn alle foto's in een koelcel geplaatst.

Bezoekersaantallen

Categorie	2010		2009	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Volwassenen	4001	8%	5107	12%
Junioren (t/m 18 jaar)	2930	6%	1537	4%
Senioren (65+)	751	2%	882	2%
CJP	411	1%	163	0%
Museumkaart/ICOM/Caecilia	9301	20%	8764	21%
Museumkaart junior	2597	5%	1552	4%
Kortingsregelingen en evenementen	14019	30%	11399	27%
Totaal individueel	34010	72%	29404	69%
Bezoek Scholen	13445	28%	12966	31%
Totaal	47455	100%	42370	100%

Afdeling Algemene Zaken

Personeelszaken

De personeelsomvang bedroeg in 2010 38,8 FTE (2009: 35,3). Naast de werknemers in vast dienstverband worden medewerkers ingehuurd via uitzendbureaus. In 2010 waren deze tijdelijke krachten gemiddeld goed voor 0,3 FTE (2009: 4,1).

Raad van Toezicht

Per 2009 is een geheel vernieuwde Raad van Toezicht benoemd. De Raad bestaat uit Prof. Dr. D.D. Breimer (vrz.), Mw. Dr. E. van Eijck van Heslinga (lid), Drs. H.L. Meijers (lid) en Ir. R. Willems (lid).

Vrienden van het Museum

Museum Boerhaave telde per eind 2010 392 donateurs via de Caeciliastichting en twaalf bedrijfsdonateurs.

Financiën: balans

Balans per 31 december 2010 (na bestemming exploitatieresultaat)			
		2010	2009
Activa			
Vaste activa			
	Materiële activa	588.455	661.405
Viottende activa			
	Voorraden	32.622	17.258
Vorderingen			
	Debiteuren	59.102	33.238
	Belastingen	148.259	217.961
	Overige vorderingen & overlopende activa	277.893	360.209
		485.254	611.408
Liquide middelen			
	Liquide middelen	2.841.323	2.859.964
	Totaal activa	€ 3.947.654	€ 4.150.035
Passiva			
Eigen vermogen			
	Algemene reserve	467.758	474.025
	Reserve OC&W CuNo	84.027	128.554
	Bestemmingsreserves	644.990	548.044
		1.196.775	1.150.623
Vorzieningen			
		556.935	520.543
Langlopende schulden			
		147.536	164.397
Kortlopende schulden			
	Vooruitontv. Subsidies	1.136.935	1.078.284
	Schulden aan leveranciers	453.262	722.173
	Belastingen en premies sociale verzekeringen	84.501	80.315
	Overige schulden & overlopende passiva	371.710	433.700
		2.046.408	2.314.472
	Totaal passiva	€ 3.947.654	€ 4.150.035

Financiën: exploitatierekening

Categoriele exploitatierekening		Totaal 2010	Totaal 2009	Totaal 2008
Baten				
Opbrengsten				
	Directe opbrengsten	237.011	160.310	165.278
	Indirecte opbrengsten	65.288	72.541	45.792
	Totaal opbrengsten	302.299	232.851	211.070
Bijdragen				
	Subsidie OC&W CuNo			
	* onderdeel huren	1.645.629	1.676.280	1.273.045
	* onderdeel exploitatiebijdrage	3.586.499	3.919.941	3.435.255
	Subsidie Gemeente CuNo	16.685	20.779	24.936
	Overige subsidies/bijdragen	147.654	176.760	100.478
	Totaal bijdragen	5.396.467	5.793.760	4.833.714
	Som der baten	5.698.766	6.026.611	5.044.784
Lasten				
	Salariskosten	2.330.100	2.405.978	2.322.833
	Afschrijvingen	170.224	204.038	177.939
	Huur	1.626.858	1.906.079	1.307.046
	Aankopen	36.030	52.645	10.276
	Overige lasten	1.534.796	1.519.449	1.127.366
	Som der lasten	5.698.008	6.088.189	4.945.460
	Saldo uit gewone bedrijfsvoering	758	-61.578	99.324
	Rentebaten en -lasten	45.394	94.159	130.009
	Exploitatieresultaat	€ 46.152	€ 32.581	€ 229.333

